

HUQUQIY DAVLATDA SHAXS VA JAMIYAT TUSHUNCHASI

Rahimova Leyli Selyarovna

Toshkent shahar yuridik texnikumi Jinoiy huquqiy fanlar kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada huquqiy davlatda shaxs va jamiyat tushunchasiga qanday qaralishi muhokama qilinadi. Huquqiy davlat o'zi nima, uning rivojlanish bosqichlari, shaxs va jamiyatning qanday tushuncha ekanligi haqida so'z boradi. Huquqiy davlatning paydo bo'lishi haqidagi turli xil nazariyalar yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: shaxs, jamiyat va uning rivojlanish bosqichlari, huquqiy davlatning paydo bo'lish sabablari, davlat paydo bo'lishi haqida turli nazariyalar.

Insoniyat tarixida murakkab hodisa sifatida shaxs, jamiyat, davlat, huquq to'g'risida turli fikrlar mavjud bo'lib kelgan. Shaxs yaralibdiki, har doim jamiyat bilan alohida bo'lib, u jamiyatdan tashqarida yashay olmaydi. Shaxs o'z fikr, hayot tajribasi orqali jamiyatda o'zining yashash tarzini, huquqiy holatini o'rganishi zarurligini bilib boradi. Davlat idoralarida ishlovchi insonlar maxsus tartib doirasida qonun-qoidalar qabul qilinishini amalga oshiradilar. Bu qonun-qoidalarni ham inson taklif etadi, davlat organlari tasdiqlaydi. Shaxs juda katta kuchga, salohiyatga ega.

Jamiyatning ilk davrida hokimiyatning oliy organi barcha urug' a'zolarining yig'ini, majlisi bo'lgan. Urug' rahbari-oqsoqolning urug'ga rahbarlik qilishi imkoniyatlari cheksiz bo'lgan. U zarur bo'lganda urug' a'zolarining umumiy yig'ilishlarida muhim masalalarni hal qilgan. Ayrim qoida va odat normalarini buzganlarga nisbatan chora ko'rgan. Urug'larning ko'payishi, hayotning rivojlanishi insoniyat tomonidan kashf etilgan jamiyatning yangi tarixiy bosqichga o'sib o'tishiga olib keldi. Yangi bosqichning o'ziga xos xususiyati davlat va huquqning paydo bo'lishidir.

Huquqiy davlat – jamiyatning irodasini ifoda etuvchi va uni aks ettiruvchi, qonunning ustuvorligiga asoslangan umumiy tashkilotdir. Huquqiy davlatning asosiy belgilari quyidagilar:

1. u qonunning ustuvorligiga asoslanadi;
2. barcha fuqarolar, mansabdor shaxslar, davlat organlari va tashkilotlarining qonunlarni og'ishmay bajarishlari va unga rioya qilishlarini taqozo etadi;
3. fuqaro va davlatning amaldagi qonunlar doirasida o'zaro javobgarligini nazarda tutadi;
4. siyosiy, mafkuraviy, iqtisodiy hurfikrlikka, fikrlarning xilma-xilligiga tayanadi;
5. fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlaydi;

6. huquqiy madaniyatni yuksak darajaga ko'taradi.

Jamiyatda huquqiy davlatning roli quyidagilarda ifodalanadi:

- Jamiyatda faoliyat ko'rsatuvchi demokratik institutlarning rivojlanishi va barqarorligini rag'batlantira oladigan huquqiy hujjat chiqarish va joriy etish.
- Fuqarolarning huquq va erkinlarini muhofaza qilish, ularning ijtimoiy himoyalanganligiga doir amaliy choralar qabul qilish.
- Fuqarolarning huquq va erkinliklariga tajovuz qiluvchi mansabdor shaxslarni tegishli shaklda huquqiy javobgarlikka tortishning huquqiy mexanizmlarini ishlab chiqish va joriy etish.

Jamiyat hayotida huquqiy davlat quyidagilarni ta'minlaydi:

- davlat mexanizmining barcha bo'g'inlari aniq va bir maromda ishlashini;
- huquqiy davlat organlari faoliyatida huquqiy ijodkorlik va huquqni qo'llashning samaradorligini;
- hokimiyat vakolatlarini taqsimlash printsiplarini turmushga joriy etishni;
- davlat – huquqiy va siyosiy institutlarni barqarorligini;
- erkin bozor iqtisodiyotini.

Huquqiy davlat barqarorligining huquqiy asosi – jamiyatda fuqarolarning irodasiga, ularning huquq va erkinliklarining himoyalanganligiga asoslangan qonuniylik va huquqiy tartibotning mustahkamligidir.

Huquqiy davlat barqarorligining siyosiy asosi – siyosiy plyuralizmga asoslangan demokratik siyosiy tizimning mavjudligi va barqaror faoliyat ko'rsatishidir.

Huquqiy davlat barqarorligining ijtimoiy asosi – aholining davlat tomonidan teng himoyalanihida ko'rinadi. Huquqiy davlatning ijtimoiy asosini inson va uning xilma-xil manfaatlari tashkil etishi, axloqiy asoslari, insonparvarlik va adolat, shaxs teng huquqliligi va erkinligi, uning sha'ni va qadr-qimmatini nazarda tutilishi e'tirof etilgan.

Huquqiy davlat barqarorligining iqtisodiy asosi – erkin tadbirkorlikka va xilma-xil mulk shakllarini rivojlantirishga qaratilgan bozor munosabatlarining mavjudligidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Achilova, L. (2022). Genesis of sources of legal regulation of relations in the provision of hotel services . Результаты научных исследований в условиях пандемии (COVID-19), 1(06), 101–106. извлечено от <https://inlibrary.uz/index.php/scientific-research-covid-19/article/view/8587>

2. Ilhomovna , A. L. . (2023). Genesis of Sources of Legal Regulation of Relations in the Provision of Tourist Service . New Scientific Trends and Challenges

(ITALY), 49–53. Retrieved from <https://openconference.us/index.php/trends/article/view/513>

3. Khairetdinova Olga, & Achilova Liliya Ixomovna. (2022). THE PRECONDITIONS OF STUDENT'S ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN RUSSIA. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(2), 879–887. Retrieved from <https://www.giirj.com/index.php/giirj/article/view/1407>

4. Ruzinazarov, S., & Achilova, L. (2017). Actual issues of improving legislation on commitments causes of harm. *Review of law sciences*, 1(1), 21.

5. Ruzinazarov, S., Achilova, L., & Rakhmonkulova, N. (2023, June). Classification of types (business models) of electronic commerce and subjects-participants. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 2789, No. 1). AIP Publishing.

6. Ачилова Лилия (2020). КЛАССИФИКАЦИЯ И СТРУКТУРА ДОГОВОРА ПЕРЕВОЗКИ ГРУЗОВ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНЫМ ТРАНСПОРТОМ. *Review of law sciences*, 2 (Спецвыпуск), 85-89. doi: 10.24412/2181-919X-2020-85-89

7. Ачилова, Л. (2011). Понятие, порядок заключения и условия договора на оказание гостиничных услуг. *Обзор законодательства Узбекистана*, (1-2), 36–37. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/uzbek_law_review/article/view/14149

8. Ачилова, Л. И. (2013). Источники правового регулирования отношений по оказанию гостиничных услуг в Республике Узбекистан: особенности национальной модели. *Вестник Пермского университета. Юридические науки*, (4 (22)), 124-131.

9. Ачилова, Л. И. (2019). ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ АКТИВИЗАЦИИ ВОЗМЕЗДНОГО ОКАЗАНИЯ ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ. In *Инновационные подходы в современной науке* (pp. 139-144).

10. Хаитмуродов, У. и Ачилова, Л. 2022. Факторы развития исламских финансовых институтов в современных условиях. *Общество и инновации*. 3, 4/S (июн. 2022), 20–25. DOI:<https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol3-iss4/S-pp20-25>.